

Tích hợp đạo đức Phật giáo vào quản lý doanh nghiệp hiện đại tại Nhật Bản

ISSN: 2734-9195 14:19 30/07/2025

Các nghiên cứu trường hợp đã minh chứng giá trị của việc thực hành tinh thần Phật giáo trong quản trị doanh nghiệp hiện đại và thúc đẩy kinh doanh bền vững (3P: Lợi nhuận, Con người, Hành tinh).

Tác giả: **Phạm Hoàng Ngân & Trần Trí Dũng**

Tóm tắt

Bài viết này trình bày cách các giá trị tinh thần Phật giáo được tích hợp vào thực tiễn kinh doanh hiện đại tại Nhật Bản thông qua ba nghiên cứu điển hình: (1) Diễn đàn doanh nhân do tổ chức Rissho Kosei-kai tổ chức vào năm 2018, nơi các nguyên lý Phật giáo được trình bày như một nguồn cảm hứng cho doanh nghiệp, và (2) triết lý lãnh đạo đạo đức của Kazuo Inamori – nhà sáng lập Tập đoàn Kyocera và người đã vực dậy Hãng hàng không Nhật Bản (Japan Airlines); (3) nguyên tắc đạo đức kinh doanh của Doanh nhân Yoshihisa Nakano ứng dụng trong mô hình kinh doanh TERRADA Warehouse. Các tác giả đặt ra 3 câu hỏi nghiên cứu với kỳ vọng sẽ rút ra được các bài học tham khảo cho Việt Nam: i) Doanh nhân Nhật Bản truyền đạt tư tưởng, triết lý gì cho nhau và cho nhân viên của họ? ii) Những doanh nhân có những thành tựu đóng góp đặc biệt tầm quốc gia ở Nhật Bản có triết lý kinh doanh đặc biệt gì? Kinh doanh vì mục tiêu gì? iii) Doanh nghiệp dân tộc của Nhật Bản áp dụng lý thuyết quản trị gì?

Nghiên cứu trường hợp 1: Diễn đàn doanh nghiệp Rissho Kosei-kai (2018)

Vào ngày 16 tháng 12 năm 2018, hơn 2.000 doanh nhân Nhật Bản đã tụ họp tại Đại điện Rissho Kosei-kai ở Tokyo để chia sẻ về cách các nguyên lý Phật giáo có thể phục hồi đạo đức kinh doanh và khả năng lãnh đạo. Keiko Kawamoto, Giám đốc Viện nghiên cứu Gingamura RIV, đã nhấn mạnh sức mạnh của 'mong muốn mãnh liệt' dựa trên niềm tin tâm linh để thúc đẩy sự chuyển đổi tích cực về mặt

xã hội và kinh doanh. Giáo sư Hideaki Goto từ Đại học Tohoku đã giới thiệu Lục độ Ba La Mật (paramitas, 6 trạng thái của tâm đưa đến giải thoát và giác ngộ) làm khuôn khổ đạo đức cho sự phát triển kinh doanh: sự rộng lượng, đạo đức, sự kiên nhẫn, nỗ lực, thiền định và trí tuệ. Ông lập luận rằng những giá trị này là chìa khóa để đạt được sự xuất sắc trong kinh doanh và đóng góp cho xã hội cùng một lúc.

Nghiên cứu trường hợp 2: Doanh nhân, Phật tử Kazuo Inamori

Trong bối cảnh toàn cầu hoá và chủ nghĩa tư bản thị trường ngày càng nhấn mạnh hiệu suất và lợi nhuận ngắn hạn, Kazuo Inamori (1932–2022) đã kiến tạo một trường phái quản trị đặc thù, kết hợp giữa **đạo đức Phật giáo** và hiệu quả kinh doanh hiện đại. Là người sáng lập Kyocera Corporation (1959), đồng sáng lập KDDI (1984), và Chủ tịch tái thiết của Japan Airlines (JAL), Inamori nổi tiếng không chỉ bởi năng lực điều hành mà còn bởi tầm nhìn nhân bản và trách nhiệm xã hội sâu sắc. Kazuo Inamori thực hành thiền định, lấy việc “quán tâm” - là một phương pháp thiền định, bao gồm việc quan sát, nhận biết và hiểu rõ các trạng thái tâm của mình, để đạt đến sự tỉnh thức và giải thoát, làm nền tảng cho mọi hành động cá nhân và ra quyết định về doanh nghiệp. Ông từng nói: “Nếu tâm bất chính, quyết định dù khôn khéo đến mấy cũng sẽ dẫn đến sai lầm. Phải bắt đầu bằng việc sửa mình trước”. Ông để lại các tác phẩm tiêu biểu như “A Compass to Fulfillment”, “For People, For Profit”, hay “Amoeba Management” đây là những cẩm nang kinh doanh mà còn là kinh nghiệm hành đạo trong kinh doanh, như Ông từng phát biểu: “Kinh doanh cũng là con đường tu hành – tôi không kinh doanh để làm giàu, mà để mài dũa nhân cách.”

Nghiên cứu trường hợp 3: Doanh nhân Yoshihisa Nakano, TERRADA Warehouse, và các nguyên tắc kinh doanh bền vững

TERRADA Warehouse là một doanh nghiệp hàng đầu của Nhật Bản, chuyên cung cấp các dịch vụ kho bãi cao cấp cho cả doanh nghiệp và cá nhân. Sự thành công và vị thế dẫn đầu của công ty được khẳng định qua các nguồn tin uy tín (Diamond, 2016; Gendai, 2018; TERRADA, 2019).

Dưới sự lãnh đạo của CEO Yoshihisa Nakano, công ty áp dụng triết lý quản lý dựa trên Phật giáo, đặc biệt là nguyên tắc "Muichibutsu" (không chấp trước và ham muốn), mà ông Nakano đã thực hành từ lâu với tinh thần từ thiện. Ông đã chuyển hướng công ty từ mục tiêu lợi nhuận và tăng trưởng thuần túy sang việc

tạo dựng các định hướng vững chắc cho các bên liên quan.

Bí quyết thành công của doanh nghiệp Nhật Bản

Một là, doanh nhân Nhật Bản truyền đạt những tư tưởng và triết lý kinh doanh mang đậm dấu ấn Phật giáo qua các thế hệ và cho đội ngũ nhân viên của mình.

Tại Diễn đàn doanh nghiệp Risho Kosei-kai năm 2018, hơn 2.000 doanh nhân đã tụ họp để chia sẻ về cách các nguyên lý Phật giáo có thể phục hồi đạo đức kinh doanh và khả năng lãnh đạo. Bà Keiko Kawamoto, Giám đốc Viện nghiên cứu Gingamura RIV, đã nhấn mạnh sức mạnh của "mong muốn mãnh liệt" dựa trên niềm tin tâm linh để thúc đẩy sự chuyển đổi tích cực trong xã hội và kinh doanh. Giáo sư Hideaki Goto từ Đại học Tohoku đã giới thiệu Lục độ Ba La Mật (paramitas) – sáu trạng thái của tâm đưa đến giải thoát và giác ngộ – bao gồm sự rộng lượng, đạo đức, sự kiên nhẫn, nỗ lực, thiền định và trí tuệ, như một khuôn khổ đạo đức cho sự phát triển kinh doanh. Ông lập luận rằng những giá trị này là chìa khóa để đạt được sự xuất sắc trong kinh doanh và đồng thời đóng góp cho xã hội.

Hai là, các doanh nhân có thành tựu đóng góp đặc biệt tâm quốc gia ở Nhật Bản thường sở hữu triết lý kinh doanh đặc biệt, vượt lên trên mục tiêu lợi nhuận đơn thuần

Kazuo Inamori: Người sáng lập Kyocera, đồng sáng lập KDDI, Chủ tịch tái thiết Japan Airlines

Kazuo Inamori (1932–2022), một doanh nhân, triết gia và Phật tử hành đạo, đã kiến tạo một trường phái quản trị đặc thù, kết hợp giữa **đạo đức Phật giáo** và hiệu quả kinh doanh hiện đại. Ông nổi tiếng không chỉ bởi năng lực điều hành mà còn bởi tầm nhìn nhân bản và trách nhiệm xã hội sâu sắc. Là một Phật tử tu học theo Thiên phái Tịnh Độ tông, ông nhấn mạnh hạnh nguyện vị tha, chính niệm trong hành động thường nhật và sự tinh tấn trong chuyển hóa nội tâm.

Inamori thực hành thiền định, lấy việc “quán chiếu tâm” làm nền tảng cho mọi hành động cá nhân và quyết định doanh nghiệp. Ông từng nói: “Nếu tâm bất chính, quyết định dù khôn khéo đến mấy cũng sẽ dẫn đến sai lầm. Phải bắt đầu bằng việc sửa mình trước đã”. Triết lý quản trị của ông dựa trên ba nguyên lý Phật giáo cốt lõi:

Vị tha (altruism): Mỗi quyết định phải hướng đến lợi ích tập thể, không vì tư lợi cá nhân.

Tự giác (self-cultivation): Nhà lãnh đạo phải tu dưỡng đạo đức và khiêm tốn.

Chính niệm (mindfulness): Duy trì sự tỉnh thức, không phán xét, trong quá trình ra quyết định.

Mục tiêu kinh doanh của ông không phải là tối đa hóa lợi nhuận cho cổ đông, mà là làm cho người lao động hạnh phúc. Ông cho rằng khi điều hành doanh nghiệp theo triết lý “cứ sống đúng với đạo làm người”, từng thành viên của doanh nghiệp sẽ hạnh phúc và công ty cũng sẽ phát triển. Inamori từng phát biểu: “Kinh doanh cũng là con đường tu hành – tôi không làm để làm giàu, mà để mài dũa nhân cách”. Minh chứng rõ ràng nhất cho triết lý này là việc ông tái thiết Japan Airlines (JAL) vào năm 2010. Dù JAL phá sản với khoản nợ khổng lồ, ông Inamori đã chủ động không nhận lương và áp dụng triết lý quản trị đạo đức cùng mô hình “amoeba management”. Chỉ sau hai năm, JAL đã đạt lợi nhuận ròng 188,4 tỷ yên và tái niêm yết trên thị trường chứng khoán thành công.

Yoshihisa Nakano: CEO TERRADA Warehouse

Dưới sự lãnh đạo của CEO Yoshihisa Nakano, TERRADA Warehouse, một doanh nghiệp hàng đầu Nhật Bản về dịch vụ kho bãi cao cấp, áp dụng triết lý quản lý dựa trên Phật giáo, đặc biệt là nguyên tắc "Muichibutsu" (không chấp thủ, không ham muốn). Ông Nakano đã chuyển hướng công ty từ mục tiêu lợi nhuận và tăng trưởng thuần túy sang việc tạo dựng các giá trị vững chắc cho các bên liên quan.

Dịch vụ kho bãi của TERRADA Warehouse chú trọng phục vụ khách hàng, đảm bảo “không lo lắng” cho khách hàng, bằng cách TERRADA cung cấp các cơ sở vật chất với khả năng chống động đất, chống chịu thời tiết, chống cháy và thân thiện với môi trường. Khách hàng đóng góp vào xã hội khi sử dụng dịch vụ của Công ty, bởi vì các cơ sở đều sử dụng vật liệu an toàn, thân thiện với con người, hệ sinh thái và có khả năng tái chế.

Công ty hoạt động dựa trên nguyên tắc "cùng tồn tại cùng thịnh vượng" (共存共栄), thúc đẩy sự hợp tác và phát triển chung giữa tất cả các bên liên quan. CEO Yoshihisa Nakano đã xây dựng các chương trình đào tạo chuyên sâu về nguyên tắc này cho đội ngũ cán bộ quản lý. Đồng thời, ông cũng tạo điều kiện để toàn thể nhân viên tìm hiểu sâu sắc về tầm quan trọng và lợi ích của nguyên tắc "cùng tồn tại và cùng thịnh vượng", từ đó đảm bảo rằng mọi quyết định quản lý đều hướng tới lợi ích chung của tất cả.

Về nguyên tắc bền vững, ông Nakano đặt ra hai mục tiêu quan trọng: phá bỏ các phương pháp tập trung vào lợi nhuận và tăng trưởng, đồng thời tạo ra các định hướng vững chắc cho các bên liên quan. TERRADA cũng tích cực phân bổ lợi nhuận cho cộng đồng thông qua quyên góp, đầu tư từ thiện và phát triển cơ sở hạ tầng xã hội.

Phân bổ lợi nhuận cho cộng đồng, tinh thần từ thiện

Inamori sáng lập Quỹ Inamori và Giải thưởng Kyoto, vinh danh những đóng góp lớn trong khoa học, triết học và nghệ thuật – đến năm 2022 đã trao giải thưởng cho hơn 100 nhà khoa học và triết gia từ hơn 20 quốc gia.

TERRADA tích cực quyên góp và đầu tư từ thiện, cải thiện cơ sở hạ tầng xã hội, mở quán cà phê, nhà hàng, phát triển công viên và tài trợ các sự kiện văn hóa, giáo dục.

Ba là, “Quản trị dựa trên đạo đức Phật giáo” là lý thuyết quản trị đằng sau thành công. Cả Inamori và Nakano đều dựa trên nguyên lý Phật giáo làm kim chỉ nam cho các quyết định và

hành động quản lý.

Quản trị lấy hạnh phúc nhân viên làm trung tâm: Inamori tin rằng làm cho người lao động hạnh phúc là nguyên tắc kinh doanh số một, một chiến lược hiệu quả và bền vững. Ông cải thiện phúc lợi và yêu cầu nhân viên học kỹ năng lãnh đạo để thấu hiểu hơn về quản lý.

Phương pháp ra quyết định có sự tham gia: Yoshihisa Nakano áp dụng phương pháp này tại TERRADA, cho phép toàn bộ nhân viên tham gia vào các quy trình đánh giá và ra quyết định. Ông tạo không gian làm việc chung và tổ chức thảo luận nhóm để cùng tìm ra giải pháp có lợi cho tất cả các bên liên quan, giúp nhân viên trở nên chu đáo và có trách nhiệm về hành động.

Các nghiên cứu trường hợp đã minh chứng giá trị của việc thực hành tinh thần Phật giáo trong quản trị doanh nghiệp hiện đại và thúc đẩy kinh doanh bền vững (3P: Lợi nhuận, Con người, Hành tinh). Việc tiếp tục đi sâu vào hướng nghiên cứu này là cần thiết để khám phá và tổng hợp thêm các bài học thực tiễn về quản trị dựa trên đạo đức Phật giáo, từ đó nâng cao hiệu quả quản trị doanh nghiệp tại Việt Nam nói riêng và các nước đang phát triển nói chung.

Tác giả: **Phạm Hoàng Ngân & Trần Trí Dũng**

Tài liệu tham khảo:

1. Takei, H. (2020). A General Model of Buddhism-Based Management. International Journal of Social Science Research, 9(1), 54-61. doi:10.5296/ijssr.v9i1.17785 (Thêm số trang từ tài liệu đã cung cấp).
2. Ravenscroft, T. (2015, November 5). Quy tắc kinh doanh số 1 của một tỷ phú Phật tử: Làm cho người lao động hạnh phúc. The Sydney Morning Herald. Retrieved from <https://www.smh.com.au/business/workplace/the-no-1-business-rule-of-a-buddhist-billionaire-make-workers-happy-20151105-gkr92j.html>
3. Inamori, K. (1997). Amoeba Management: Hệ thống quản lý năng động để phản ứng nhanh với thị trường. PHP Institute.
4. Religious Freedom & Business Foundation. (2019). In Ultra-modern Japan, Buddhist Spirit Energizes Business. Retrieved from <https://religiousfreedomandbusiness.org/2/post/2019/02/in-ultra-modern-japan-buddhist-spirit-energizes-business.html>